

05.05.2015

POL-2015-205

Voimassaoloaika
11.5.2015 - 10.5.2020

Säädösperuste
Laki poliisin hallinnosta 4 §
Pakkokeinolaki 8 luku

Muuttaa/Kumoaa

Kohderyhmät
Poliisi

Paikkaan kohdistuva etsintä

1. Yleistä

Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä uudistettiin paikkaan kohdistuvaa etsintää koskeva sääntely, josta säädetään uuden pakkokeinolain 8 luvussa. Paikkaan kohdistuvia etsintöjä ovat kotietsintä (yleinen tai erityinen) ja paikanetsintä.

Poliisilain 2 luvun 6 §:ssä säädetään sisäänpääsystä ja etsinnästä vaara- ja vahinkotilanteessa. On huomattava, ettei tällöin ole kyseessä pakkokeinolain 8 luvun mukainen etsintä, eivätkä etsintää koskevat menettelytapasäännökset tule sovellettaviksi.

Poliisihallitus on jo aiemmin antanut ohjeen *Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen teknisessä rikostutkinnassa*.

2. Määritelmät

Yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää. Yleisen kotietsinnän piiriin kuuluvat mm. asunnot, lomiasunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat.

Erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta vaitiolovelvollinen tai vaitiolo-oikeutettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta vaitiolo-oikeutettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta ja johon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä. Käytännössä erityinen kotietsintä voi tulla suoritettavaksi esim. virkamiehen työhuoneessa, lääkärin vastaanottotilassa tai asianajotoimistossa.

Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin kotietsintää tai erityistä kotietsintää koskevassa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, tai jonka kohteena on kulkuneuvo. Paikanetsinnän piiriin voivat kulkuneuvojen ohella kuulua esim. myymälä, virasto ja kahvila.

Suhteellisuusperiaatetta voidaan pitää eräänlaisena yleisperiaatteena kaikkien pakkokeinojen käyttämiseen. Sen merkitys on myös korostunut viimeaikaisissa korkeimman oikeuden kotietsintää koskeneissa ratkaisuissa. Suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.¹

3. Yleinen kotietsintä

3.1. Edellytykset

Yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat ja

- etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto,
- jäljennettävä asiakirja,
- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus taikka
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Etsinnän edellytysten lisäksi tulee aina myös harkita etsinnän tarpeellisuus kyseessä olevan rikoksen selvittämisessä.

Etsintä saadaan toimittaa muussa kuin rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni, tai jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein² olettaa etsinnällä löytyvän etsinnän kohteena oleva esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Etsintä saadaan toimittaa myös esitutkintaan noudettavan, kiinniotettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa.

Muussa paikassa etsintä saadaan toimittaa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.

Esitutkintalain 6 luvun 2 §:ssä säädetään esitutkintaan noudosta. On huomioitava, ettei pelkkä noutomääräys oikeuta koti- tai paikanetsinnän suorittamiseen. Etsinnästä kuulusteluun noutoa varten säädetään pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä.

¹ Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2014:57 kiinnittänyt huomiota kotietsinnän suorittamisajan kohtaan ja suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen. Kyseissä tapauksessa henkilöä epäiltiin huumausaineen käyttörikoksesta, minkä johdosta hänen kotiinsa oli aamuyöllä suoritettu kotietsintä. Epäillyn asunnossa olivat paikalla hänen vaimonsa ja lapsensa. Korkein oikeus katsoi, että epäillyn kotona aamuyöllä toimitettu kotietsintä oli selvitettävänä olleen rikoksen vähäisyys ja kotietsinnästä kotirauhalle aiheutunut loukkaus huomioon ottaen ollut suhteellisuusperiaatteen vastainen.

² Ilmaisua *voidaan erittäin pätevin perustein olettaa* on käsitelty apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa Dnro 636/4/07.

3.2. Kotirauhan suojaama paikka

Kotirauhan suojaamia paikkoja (RL 24 luvun 11 §) ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen (esim. autotalli, sauna ja varastorakennus).

Lainkohdassa käytetyillä ilmaisuilla ”asunto” ja ”loma-asunto” on melko vaikiintunut sisältö. Asuntoihin luetaan muun muassa kerros- ja rivitalohuoneistot sekä omakotitalot, loma-asunnoista yleisimpiä ovat kesämökit ja ympärivuotisesti käytössä olevat mökit. Kulkuvälineistä asunnoiksi on katsottava esimerkiksi asuntoautot ja kuorma-autojen nukkumiseen tarkoitettut osat. Kulkuvälineissä, joissa on edellä mainittuja nukkumiseen tarkoitettuja alueita, myös kuljettamiseen tarkoitettu alue nauttii kotirauhan suojaa.

Yleisen kotietsinnän piiriin kuuluva paikka voi olla vakinainen tai satunnainen asumispaikka. Olennaista on se, että siellä asutaan parhaillaan tai että se on ainakin asumiseen tarkoitettu. Tällainen kohde kuuluu yleisen kotietsinnän piiriin, vaikka siellä ei etsinnän toimittamisaikaan olisi ketään (esimerkiksi kesäkäyttöön tarkoitettu loma-asunto talvella).

Hotellihuoneet kuuluvat lähtökohtaisesti kotirauhan piiriin silloin, kun joku on kirjautunut hotellihuoneen käyttäjäksi. Jos kukaan ei ole kirjautunut hotellihuoneen käyttäjäksi, se ei nauti kotirauhan suojaa. Mikäli tällaiseen vapaana olevaan huoneeseen tulee tarve etsinnän tekemiselle, kysymyksessä on paikanetsintä. Esimerkiksi huumausainerikoksesta epäillyn henkilön käyttämään hotellihuoneeseen voidaan tehdä paikanetsintä henkilön hotelista uloskirjautumisen jälkeen. Rikoksesta epäilty ei tällöin ole enää paikan haltija, joten hänelle ei tarvitse varata tilaisuutta läsnäoloon, vaan tämä mahdollisuus varataan hotellin edustajalle.

Kotietsinnän piiriin voidaan katsoa kuuluvaksi myös paikka, jota ei yleensä käytetä asumiseen, mutta ko. tapauksessa kohde on asumiskäytössä. Esimerkkinä voidaan mainita henkilön luvallinen asuminen varastorakennuksen huoneessa, jota ei ole alun perin asumiseen tarkoitettu. Asuminen kyseisessä tilassa voidaan päätellä esimerkiksi siellä olevista henkilön yöpymistarvikkeista ja muista tavaroista. Asumiseksi ei voida näissäkään tapauksissa katsoa ainoastaan joitakin päiviä kestävästä tilapäisestä oleskelusta, vaan asumisen tulee olla tosiasiallista.

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat myös kerrostalojen porraskäytävät. Merkitystä ei ole sillä onko kerrostalon porraskäytävän ulko-ovi lukittu vai ei. Sen sijaan asukkaiden kellarikomerot, ullakkovarastot ja taloyhtiön pyörävarasto eivät ole kotirauhan suojaamia paikkoja, joten niihin sovelletaan paikanetsinnän säännöksiä.

Taloyhtiöiden ns. yleiset piha-alueet eivät nauti kotirauhan suojaa, ja siellä toimitettu etsintä on paikanetsintää. Mikäli etsintä kohdistuu esimerkiksi tietyn rivitaloasunnon hallinnassa olevalle piha-alueelle, kysymyksessä on kotirauhan piiriin kuuluva alue, jolloin etsinnässä tulee noudattaa kotietsinnän muotomääräyksiä. Toisaalta jos esimerkiksi rikoksesta epäilty paetessaan

heittää esineen, kuten huume pussin, rivitalon pihaan, josta poliisi sen noutaa tekemättä muuta etsintää, kyseessä ei ole pakkokeinolain mukainen etsintä.

Myöskään esimerkiksi kiinniotettavan henkilön etsiminen tai poliisikoiran avulla jäljestäminen usean kotirauhan piiriin kuuluvan piha-alueen läpi ei ole pakkokeinolain mukaista etsintää. Jos etsintä kuitenkin kohdistuu tai tapahtuu selkeästi tietyllä kotirauhan suojaamalla piha-alueella, kyseessä on yleinen kotietsintä.

4. Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi

Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa esitutkintaan noudettavan, kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasiain vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa.

Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa muualla kuin etsittävän hallinnassa olevassa paikassa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.

Mainittu etsintä tulee toteuttaa yksinomaan henkilön löytämiseksi, eikä paikan laajempi tutkiminen, kuten pienten laatikoiden tms. availu, ole kyseisen lainkohdan perusteella sallittua.

Poliisilain 2 luvun 4 §:n mukaan poliisitutkintaan noudettavan henkilön löytämiseksi sekä poliisin antaessa muulle viranomaiselle virka-apua henkilön kiinniottamiseksi voidaan toimittaa kotietsintä tai paikanetsintä siten kuin pakkokeinolain 8 luvussa säädetään.

5. Erityinen kotietsintä

5.1. Erityisen kotietsinnän tarve

Erityisen kotietsinnän edellytykset on selostettu aiemmin kohdassa 3.1.

Erityinen kotietsintä liittyy tiloihin, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa tarkoitettu vaitiolo-velvollinen tai vaitiolo-oikeutettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta vaitiolo-oikeutettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta ja johon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä.

Ilmaisu ”etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa” tarkoittaa sitä, että etsinnän arvioiminen erityisesti kotietsinnäksi on tietyn kynnyksen takana. Tällöin on ensin pohdittava, onko kysymyksessä salassapitovelvollisen tai oikeutetun työhuone, liiketila tai muu vastaava ammatinharjoittamispaikka vai onko kysymyksessä muu tila.

Jos kysymys on ammatinharjoittamispaikasta, ja jos etsinnän kohteena ovat paikassa olevat asiakirjat ja tiedot, tulee ennen etsinnän aloittamista tarkkaan harkita, onko kysymyksessä erityinen etsintä. Jos harkinnassa päädytään siihen, että etsintä kohdistuu suojattavaan tietoon, lähtökohdaksi otetaan erityinen kotietsintä.

Muiden tilojen osalta tulisi olla nimenomaista tietoa siitä, että sieltä saattaa löytyä kysymyksessä olevaa tietoa. Yleensä ratkaisevaa on se, mitä etsintäpäätöksen perusteella paikasta etsitään ja mitä siellä tutkitaan.

Jos alkuperäinen arvio tilojen luonteesta osoittautuu vääräksi, yleinen kotietsintä voi muuttua erityiseksi kotietsinnäksi kesken etsinnän toimittamisen.

On huomattava, ettei paikkaan kohdistuvan etsinnän muuttuminen erityiseksi kotietsinnäksi kategorisesti riipu siitä, mihin tarkoitukseen kyseessä olevaa paikkaa yleensä tai pääasiallisesti käytetään. Erityisen kotietsinnän piiriin saattaa tulla esimerkiksi asianajajan asunto, jos hän tekee töitä siellä tai jos siellä muuten on hänen työhönsä liittyviä asiakirjoja. Toisaalta asianajotoimistoon kohdistuva etsintä voidaan rajata siten, ettei tietoon ilmeisesti tule salassa pidettäviä tietoja (esimerkiksi henkilön etsiminen tai tietyn esineen etsiminen todistelutarkoitusta varten), jolloin ei olisi myöskään kysymys erityisestä kotietsinnästä.

Koska tarkoituksena on tältä osin suojata salassapitovelvollisuutta tai -oikeutta eikä tiettyjä tiloja, erityisen kotietsinnän kohteena olevan tilan määrittely jää jossakin määrin avoimeksi ja kotietsintäpäätöstä valmisteltaessa tehtävän huolellisen harkinnan yhteydessä yksityistapauksellisesti määritettäväksi.

Kotietsintä ei lähtökohtaisesti muutu erityiseksi etsinnäksi esimerkiksi sen vuoksi, että etsinnän kohteeksi joutuu rikoksesta epäillyn luona tehtävän etsinnän yhteydessä epäillyn ja hänen avustajansa välistä tiedonvaihtoa.

Erityisellä kotietsinnällä tavattu tietokone tms. laite voidaan tarvittaessa ottaa poliisin haltuun ja takavarikoida. Jos laitteen tietosisältöä on tarkoitus tutkia, edellyttää se laite-etsintää, johon on haettava tuomioistuimelta lupa ja pyydettyä etsintävaltuutetun määräämistä. Yleensä laite-etsintää edellyttävät tilanteet ennakoidaan jo erityistä kotietsintää koskevan hakemuksen yhteydessä, jotta laite-etsintä pystytään tekemään erityisen kotietsinnän tavoin.

Lainsäädännöllisesti ei näyttäisi olevan estettä sille, että tuomioistuin antaisi ennakkollisesti päätöksen menettelytavoista, kunhan siitä on esitetty pyyntö. Näin ollen jos hakemuksessa erityisen etsinnän määräämisestä esitetään pyynnot menettelytavoista, käräjäoikeus voinee antaa määräykset esimerkiksi seuraavista asioista:

- määrätä erityisen kotietsinnän ja määrätä laite-etsinnän erityisen kotietsinnän tavoin suoritettavaksi
- määrätä etsintävaltuutetun
- määrätä ottamaan jäljennöksen (eli käytännössä varmuuskopion) teknisen laitteen, esim. nimetyn tietokoneen tietosisällöstä
- määrätä tutkimaan aineiston etsintävaltuutetun kanssa ja
- määrätä käyttämään mahdollista asiantuntijaa, mikäli aineiston tutkiminen sitä edellyttää

5.2. Etsintävaltuutettu

Erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsintävaltuutettu huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon.

Etsintävaltuutetun määräämisestä päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen hakemuksesta. Jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä.

Etsintävaltuutetuksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut muu henkilö, joka asiantuntemuksensa ja käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintävaltuutettuna kyseessä olevassa tapauksessa. Etsintävaltuutetuksi ei saa määrätä henkilöä, joka on epäiltyä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan etsintävaltuutetun tehtävässä.

Etsintävaltuutetuksi voidaan määrätä myös virkamies. Etsintävaltuutettuna ei kuitenkaan voi toimia se, joka on virkamiehenä tai muuten julkista valtaa käyttäen osallistunut toimenpiteisiin tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa.

Etsintävaltuutetun tehtävänä on huolellisesti ja ilman aiheetonta viivytystä valvoa sitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu tietoon, jota koskee velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta. Etsintävaltuutetun on oltava läsnä erityistä kotietsintää toimitettaessa ja seurattava etsintätoimenpiteiden suorittamista.

Etsintävaltuutettu ja siihen tehtävään pyydetty eivät saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, josta he ovat tehtävänsä vuoksi tai siihen pyydettyäessä saaneet tiedon.

Etsintävaltuutetulle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeusapulain (257/2002) 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkiosta ja korvauksesta.

Erityisen kotietsinnän toimittajan on otettava asianmukaisesti huomioon etsintävaltuutetun käsitys tiedon soveltuvuudesta takavarikon tai asiakirjan jäljentämisen kohteeksi. Jos etsinnän yhteydessä takavarikoidaan, jäljennetään tai muuten otetaan haltuun aineistoa, jonka takavarikoimista, jäljentämisestä tai haltuunottamista etsintävaltuutettu on vastustanut, mainittua aineistoa ei saa enemmälti tutkia ja se on sinetöitävä. Kiistanalainen aineisto on rajattava tavalla, joka on tarkoituksenmukainen tuomioistuinkäsittelyn kannalta ja riittävä vaitiolo-velvollisuuden ja -oikeuden toteutumisen kannalta.

5.3. Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä ja viimeistään kolmen päivän kuluttua sinetöimisestä saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, saadaanko sinetöityä aineistoa tutkia tai hyödyntää. Asia saatetaan tuomio-

istuimessa vireille kirjallisella hakemuksella, jossa asia on selostettava riittävällä tarkkuudella ja johon on sinetöidyn aineiston lisäksi liitettävä pöytäkirja.

Sinetöityä aineistoa koskevasta asiasta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista asiasta saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena ollut paikka sijaitsee.

Tuomioistuimen on päätettävä siitä, voidaanko aineisto tai sen osa takavarikoida tai jäljentää. Sinetöityä aineistoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Jos tuomioistuimen päätöksestä valitetaan, valituksen kohteena oleva aineisto on pidettävä sinetöitynä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

6. Paikanetsintä

6.1. Edellytykset

Paikanetsintä saadaan toimittaa, kun etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä

- takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto;
- jäljennettävä asiakirja;
- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Paikanetsintä saadaan toimittaa myös esitutkintaan noudettavan, kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa.

Paikanetsinnän toimittaminen ei ole sidottu tutkittavana oleva rikoksen säädettyyn rangaistukseen. Paikanetsintää koskevat soveltuvin osin kotietsintää koskevat säännökset läsnäolosta, menettelystä, yksityisen asiakirjan avaamisesta ja tutkimisesta, kotietsintäpäätöksestä ja kotietsintäpöytäkirjasta.

6.2. Paikanetsintään soveltuvat paikat

Paikanetsintää sovelletaan muihin kuin kotietsintää tai erityistä kotietsintää koskeviin paikkoihin, vaikka niihin ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy niihin on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Paikanetsintää sovelletaan lisäksi kulkuneuvoihin kohdistuvaan etsintään lukuun ottamatta asumiseen käytettäviä kulkuneuvoja. Jos etsinnän kohteena oleva kulkuneuvo, kuten henkilöauto, on pysäköitynä kotirauhan piiriin kuuluvan omakotitalon pihamaalla, ajoneuvon osalta tehdään erillinen päätös paikanetsinnästä ja siihen kohdistetaan paikanetsintä. Ajoneuvo ei kuulu kotirauhan eikä yleisen kotietsinnän piiriin, vaan erikseen lueteltuna kohteena paikanetsinnän piiriin, ellei kysymyksessä ole esimerkiksi asuntoauto.

Tyypillisimpiä paikanetsinnän kohteita ovat ajoneuvot, myymälät, virastot ja kahvilat, taloyhtiöiden yleiset piha-alueet, teollisuuslaitoksen piha-alue ja liikehuoneiden vain henkilökunnan käyttöön tarkoitettut huoneet.

7. Läsnäolo kotietsinnässä

Etsinnässä tulee mahdollisuuksien mukaan olla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja.

Etsinnässä on varattava tilaisuus olla saapuvilla sille, kenen luona etsintä toimitetaan. Hänen poissa ollessaan tilaisuus on varattava sille, joka paikassa asuu, työskentelee tai muuten oleskelee luvallisesti. Läsnäoloon oikeutetuilla on oikeus kutsua paikalle todistaja.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan³ kuvannut läsnäolo-oikeuden tavoitetta ja tarkoitusta mainiten, että epäillyn läsnäolo-oikeus on osa esitutinnan avoimuutta ja sillä voidaan osaltaan ehkäistä epäilyjä tai väitteitä viranomaisten väärinkäytöksistä. Epäillyn läsnäolo voi tietyissä tapauksissa edesauttaa asian selvittämistä ja samalla hän voi valvoa etujaan.

Tarkasteltaessa tuomioistuimien ja ylimpien laillisuusvalvojien viime vuosina antamia kotietsintää koskevia ratkaisuja voidaan todeta, että eniten huomautuksia on aiheuttanut juuri läsnäolo-oikeuden rajoittaminen. Lähtökohtana onkin pidettävä, että etsintäkohteen haltijan ollessa kiinniotettuna, pidätettynä tai vangittuna, hänelle tulee varata tilaisuus olla läsnä etsinnässä, mikäli etsintä tehdään hänen luonaan.

Poliisihallitus on jo aiemmin linjannut ohjeessaan⁴ kerrostalon rappukäytävän olevan paikka, jossa ei sanan varsinaisessa merkityksessä asu kukaan. Lisäksi läsnäolo-oikeuden varaaminen rappukäytävän kaikille asukkaille viivästyttäisi merkittävästi etsinnän suorittamista, minkä vuoksi rappukäytävään kohdistuvassa etsinnässä ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa läsnäoloa koskevaa säännöstä.

Toisaalta on huomioitava, ettei kotietsinnästä yleensä voida ilmoittaa etukäteen vaarantamatta etsinnän tarkoitusta. Lakia ei voida myöskään tulkita siten, että poliisilta edellytettäisiin erityisiä toimenpiteitä yhteyden saamiseksi paikan haltijaan, mikäli hän ei ole etsintäkohteessa tai sen läheisyydessä, eikä yhteyttä saada esimerkiksi matkapuhelimella.

Tilaisuutta läsnäoloon ei tarvitse varata, jos se viivästyttäisi merkittävästi toimitusta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen useissa ratkaisuisaan⁵ lausuman kannan mukaan tilaisuutta ei tarvitse varata, jos läsnäolo-oikeuden toteuttaminen konkreettisesti viivyttaa toimitusta ja vaarantaa sen tarkoituksen.

Harkittaessa toimituksen viivästyymistä, on ensinnäkin harkittava, kuinka kiire kotietsinnän toimittamisella on ja kuinka kauan tilaisuuden varaamiseen menee aikaa. Arviointi on hyvin tapauskohtaista, eikä lain esitöissä ole tarkemmin määritelty viivytys-termiä. Etsinnän viivästyminen saattaa tulla

---

³ Dnro 3586/4/10

⁴ Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen teknisessä rikostutkinnassa

⁵ mm. Dnro 3586/4/10 ja Dnro 4332/4/10

ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun etsinnän kohde on huomattavan kaukana kiinniotetun säilytyspaikasta. Tällöinkin tulee arvioida, onko viivästyminen merkityksellinen rikoksen selvittämisen kannalta ja voidaanko etsintää siirtää rikostutkintaa vaarantamatta.

Läsnäolo-oikeudesta poikkeaminen perusteluineen tulee aina kirjata pöytäkirjaan. Lisäksi Poliisihallitus kehottaa kiinnittämään erityistä huomiota etsinnän dokumentointiin tilanteissa, joissa läsnäolo-oikeutta ei voida toteuttaa tai sitä joudutaan rajoittamaan.

Toisinaan on tutkintataktisista syistä johtuen tarpeellista suorittaa etsintöjä samanaikaisesti eri paikoissa. Menettely on mahdollista, jos se on tutkinnan tavoitteiden kannalta tarpeellista. Tällöin rikoksesta epäilty saa lähtökohtaisesti valita, missä etsinnässä hän haluaa olla läsnä, mikäli hänellä on oikeus läsnäoloon.

Eryistä kotietsintää ei saa toimittaa ilman etsintävaltuutettua.⁶

Jos kukaan ei ollut etsinnässä läsnä, on sille, kenen luona etsintä suoritettiin, viipymättä ilmoitettava:

- kotietsinnästä
- oikeudesta saada kotietsintäpäätös
- oikeudesta saada kotietsintäpöytäkirja
- oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi

8. Menettely kotietsinnässä

Etsintää aloitettaessa on läsnä olevalle henkilölle ilmoitettava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos päätöstä ei ole, on ilmoitettava oikeudesta saada se myöhemmin. Lisäksi on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi sekä oikeudesta saada jäljennös kotietsintäpöytäkirjasta.

Kotietsinnässä on noudatettava etsintäpäätöksen määräyksiä ja etsintä on toimitettava niin, ettei siitä aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Etsinnän kohteena oleva tila saadaan tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Avattu tila on etsinnän päätyttyä suljettava sopivalla tavalla. Päätös voimakeinojen käyttämisestä kohteen avaamisessa on suositeltavaa tehdä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimesta.

Kotietsintää ei saa suorittaa ilman erityistä syytä kello 22:n ja 07:n välisenä aikana. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisun⁷ mukaan kotiin aamu-yöllä tehtävä etsintä loukkaa perustuslain turvaaman kotirauhan ydinaluetta, minkä vuoksi tällaista etsintää koskeva päätöksenteko edellyttää erityistä harkintaa.

---

⁶ kts. tarkemmin jakso 5

⁷ KKO 2014:57

9. Henkilön poistaminen ja liikkumisen rajoittaminen

Kotietsinnästä saadaan poistaa henkilö, joka käyttäytymisellään, aktiivisella tai passiivisella vastustamisella, haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Etsinnän tarkoitus voi vaarantua esimerkiksi rikosteknisten näytteiden kontaminaatiovaaran vuoksi tai tilanteessa, jossa paikalla oleva henkilö häiritsee toiminnallaan huumausaine-etsintää suorittavan poliisikoiran toimintaa. Tältä osin on huomioitava eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kotietsintää koskeva ratkaisu⁸, jonka mukaan poliisikoiran käyttö asunnossa ei kuitenkaan ole yksinään peruste evätä läsnäolo-oikeus, mikäli henkilö ei toiminnallaan häiritse poliisikoiran työskentelyä.

Henkilön liikkumista voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, kuten poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä, tai tutkimuspaikan- tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi.

Edellä kerrottuun viitaten jo kotietsinnässä saatava näyttö voi olla esitutkintavaiheessa salassa pidettävää, ja siten henkilön liikkumista voidaan rajoittaa. Tällöin tulee perustella, miksi esitutkinta vaikeutuisi, jos epäilty saa tiedon, mitä poliisi kotietsinnällä löytää tai millaisia teknisiä tutkimuksia kotietsinnän yhteydessä tehdään.

Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Henkilön poistaminen tai liikkumisen rajoittaminen tulee kirjata perusteluineen pöytäkirjaan.

10. Pöytäkirja

Etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotietsinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely. Pöytäkirjaan on kirjattava tai liitettävä etsintävaltuutetun lausumat tarpeellisessa laajuudessa.

Etsintämenettelyn kirjaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Asiat on perusteltava niin, että ne kestävät jälkikäteisen laillisuustarkastelun.

Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintävaltuutetulle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Esimerkiksi jos etsintä tehdään muun kuin rikoksesta epäillyn luona, rikoksesta epäilty saattaa olla henkilö, jota asia koskee. Tällöin epäillyn oikeus saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista määrittyy esitutkintalain 4 luvun 15 §:n mukaisesti, jossa on säädetty asianosaisjulkisuudesta esitutkinnassa.

11. Etsinnästä päättäminen

Pääsääntö on, että yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja erityisesti kotietsinnästä tuomioistuim.

---

⁸ Dnro 1230/4/10

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää myös erityisestä kotietsinnästä, jos yleisessä kotietsinnässä ilmenee, että etsintä muuttuu erityiseksi kotietsinnäksi tai erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti.

Pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on ilmoitettava, jos yleisellä kotietsinnällä tai paikanetsinnällä löytyy tietoa, jonka etsimiseksi tulisi toimittaa erityinen kotietsintä.

Poliisimies saa suorittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi eli esitutkintaan noudettavan, kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan taikka henkilönkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi. Henkilön löytämiseksi tehtävällä etsinnällä ei ole kiire-edellytystä.

Lisäksi poliisimies saa suorittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Lisäksi poliisimies saa suorittaa etsinnän, mikäli sen toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.

Kiireellisyysperusteella tehtävä etsintä tulee nykyisin kyseeseen vain poikkeuksellisissa tilanteissa, sillä käytännössä pidättämiseen oikeutettu virkamies on tavoitettavissa puhelimitse poliisin johtokeskuksissa kaikkina vuorokauden aikoina.

Erityisestä kotietsinnästä päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista etsinnästä saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena oleva paikka sijaitsee.

11.1. Kirjallinen päätös etsinnästä

Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä tehdään aina kirjallinen päätös, joka tulee mahdollisuuksien mukaan laatia ennen etsinnän toteuttamista. Asian kiireellisyyden vuoksi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös voidaan kirjata etsinnän toimittamisen jälkeen. Useimmiten tämä tulee kyseeseen, kun etsintä tehdään kenttätoiminnassa ilmi tulleen rikosepäilyn perusteella, jolloin asiasta ei ole vielä kirjattu rikosilmoitusta.

Poliisimiehen päättäessä etsinnästä kiiretilanteen perusteella erillistä päätöstä ei tarvitse tehdä. Etsinnän perustelut tulee kuitenkin kirjata huolellisesti pöytäkirjaan ja erityisesti kiiretilanteeseen johtaneet syyt tulee kirjata näkyviin. Poliisimiehen suorittaessa etsinnän henkilön löytämiseksi päätös perustuu jo olemassa olevaan etsintäkuulutukseen.

Päätöksessä tulee mahdollisuuksien mukaan ja riittävällä tarkkuudella yksilöidä

- etsinnän kohteena olevat tilat
- ne seikat, joiden perusteella etsinnän edellytysten katsotaan olevan olemassa
- se, mitä etsinnällä pyritään löytämään
- mahdolliset etsinnän rajoitukset

Eryityisesti etsinnän edellytysten perusteluihin tulee kiinnittää huomiota, koska ne ovat usein jälkikäteisen tarkastelun kohteena.

Tilanteissa, joissa etsinnän kohde, kuten maatila, sisältää yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän piiriin kuuluvia tiloja, etsinnästä päättävä henkilö harkitsee tapauskohtaisesti laaditaanko asiassa yhteinen päätös vai erilliset päätökset. Harkintaan vaikuttavana seikkana voidaan mainita kohteen omistussuhteet.

11.2. Laite-etsinnän ulottaminen paikkaan kohdistuvaan etsintään

Päätös paikkaan kohdistuvan etsinnän toimittamisesta saadaan ulottaa koskemaan etsinnän toimittamispaikassa olevaa teknistä laitetta tai tietojärjestelmää, ellei kyseessä ole paikkaan kohdistuva etsintä henkilön löytämiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi avoimena olevan tietokoneen tarkistamista mahdollisten salausohjelmien havaitsemiseksi sekä matkapuhelimen tai digitaalikameran sisällön tutkimista etsintäpaikassa.

Tässä yhteydessä tulee kuitenkin huomioida, että laite-etsintä edellyttää paikanetsinnän edellytyksistä poiketen sellaista perusterikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta (ellei kyseessä ole laite-etsintä rikoksella viedyksi epäillyn laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle). Tarkempi poliisilaitoksella tehtävä laite-etsintä edellyttää erillistä päätöstä.

Päätöksen tekijän tulee huolehtia päätöksen kirjaamisesta. Jälkikäteisen arvioinnin kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että päätöksen pohjalla olleet seikat on asianmukaisesti dokumentoitu.

Poliisiylijohtaja

Mikko Paatero

Poliisijohtaja

Seppo Kolehmainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu Aspo-asianhallintajärjestelmässä. Poliisihallitus 05.05.2015 klo 07.23. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Poliisiyksiköt

Tiedoksi

Ahvenanmaan poliisilaitos
Poliisihallitus / poliisitoimintayksikkö
Rajavartiolaitos
Sisäministeriö / poliisiosasto
Tulli
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Sinetti-ohjekirjasto / Esikunta

